

LOYOLAI ÜZENET

IRTA: TIRY LÁSZLÓ

A hős és álmódó spanyol lovag, aki a pamplonai vár védelmében szétroncsolt lába sebeinek lázában gyötrődik a vértől nyirkos ágyon és fájdalmainak iszonyú hevében lelke a navarrai királynő hideg mosolyának emlékéen pihen, majd *Jacobus a Voragine* művének, a „*Legenda aurea*“-nak sorai között kutatja a szellem enyhületeit — mindig tisztábban és élesebben látva Krisztus sebeinek ragyogását és a kereszt titkának csodáit a királyné arcának földi fényei fölött — a küzdő és szent lovag égi sugárzása távolról fürdeti a világ tájait, de Szeretetében sohasem állt hozzánk ennyire közel. Mert bár a szentség és szeretet a misztikának lényegben egyesült fogalmai, út a szentségi cél felé csak a szereteten keresztül vezet. És mert a szentség idegen a bűntől, csak a szeretet alázata hajolhat le hozzánk és annál nagyobb ez a szeretet, minél mélyebbre hajol. A küzdelem, amelyet a vér és anyag tüzei szítanak benne a lélek ellen, közelebb vonja hozzánk a szentet és közöttünk tartja akkor is, mikor alakja már az égbe nőtt . . .

A szellem és lélek égi áttisztulása, amely Szent Ignác első életfőjének, P. Gonzaleznek szavai szerint a Zarándok végső szentségét jelenti és a monserati Vándor kardján megcsillanó fáradt arc mögött ezt a lelket már a Kegyelem teljes ragyogásában mutatja meg, amikor kardját és életét a szép és kegyetlen Germana csókjai helyett a Szűznek ajánlja és amikor a szentség és erő fokozhatatlan szépsége élete értelmének legtokéletesebb kifejezését adja ajkára ebben a mondatban : *Omnia ad majorem Dei gloriam*, — úgy érezzük a Megfeszítettnek üzenete az, melyet a Zarándok által küldött el hozzánk, négy évszázad után, a lélek útaitól messzeszakadt világba.

Talán a Gondviselés rendezte ilyen bölcsen, hogy ez az üzenet éppen Spanyolországból induljon útnak, — a tánc, virágok és vér országának falai alól, a földről, mely tragikus belső robbanások között érezte meg a szláv és moszkovita bolsevizmus határonkivüli sugárzását, lelkisége bomlásának eredményeit és talán szabad hinnünk, hogy öntudatának és becsületének ébredését is, szemben a másik véleménnyel, amely ezt az ébredést csupán egy olyan nemzetes konglomerátum életkezdetének tekinti, amelyben prominens helyet szerez magának a nemzeti diktatúrák epigonja. A föld, amelyen Szent Ignác járnai kezdett, ahol gránitsziklákból építette jellemét és műveit, melyeket nem ronthatott meg idő és gonoszság — a föld szinte tragikus összhangban él a történelemmel, — hűen fejezve ki és szenvedve keresztül minden rezdülését. A középkor vége és a lovagság kora itt volt a leglángolóbb, itt lett legszembe-tűnőbbben Don Quijote-ivá a lovagság hanyatlása, innen indult és horzsolta fel Európa lelkiségét *Spinoza* gőgös kételkedése is. A humanizmus, bár legnagyobb szellemét, *Erasmust* nem spanyol föld teremte, spanyol iskolákban lett a leg-

mélyebb és legáltalánosabb és Loyola volt a hely, ahonnét az újkori lelkiség katolikumának hatalmas barokk áradásai indultak az Egyház védelmében a Zarándokon, jezsuitáin és a lelkigyakorlatokon keresztül. És Spanyolország végig élte az új kor lelkének paradoxonát. A lélekét, amely menekülve a középkori szellem disciplinájának vastraverzei alól és a lovagi romantika ködös álmai közül, a humanizmus szabad szellemiségébe futott, látszólag a szabadság, valóban a pozitivizmus felé. Mert bármennyire hangulatos is a humanizmus remeke, az *Encomium moriae*, melyben *Rotterdami Erasmus* oly hatalmas cinizmusa meríti meg a gúny törét a szerzetesekben, a skolasztikában s a disciplinális rendszerekben, ugyanakkor — ha nem akarja is — magába az Egyházba dobja bele törét, az Egyházba, melynek indestelen őspogánya lett. Az újkor lelkének paradoxona bekövetkezett. Ez a kor gyűlölte a szerzetesi és lovagi ideákat, bár nem akarta bántani a kereszténységet, a lovagi eszmények megdöntésében földre húzta a kereszténységet is. Nem tudta, hogy a lovagi eszme és kereszténység a természet mélyén összeforrtak. Megtámadta tehát a lovagi eszmét, mert szellemének némely nyúlványában valóban avult volt, néha ostoba kockázatot és vért követelt. Eltekintve attól, hogy igazságtalanul bánt a lovagsággal, mert a szellemtől független tévedésekért a büntelen szellemet vonta felelősségre, most csodálkozhatnak, ha azt kell észrevennie, hogy avultabb, mint a legnaífvabb lovageszme, mert utánzásban Káinig fut vissza és ostobább, mint a legkockázatosabb lovagbravur, mert olyan gyalázatos szellemi és valóságos vérengzést rendez, közben állandóan horzsolva a teljes világfelfordulás lehetőségét, hogy mellette egy vérszagtól örült öldöklő lovak szelíd és gyomorhajos öregúrnak látszik. A humanizmus nem tett mást, mint a humanitás fogalmát Istenné dicsőítette. A krisztusi lelkiségben helyet nem találó emberi szellem örök tevékenysége ez : utat keresni, hogy megoldást nyerjenek az alapvető problémák az általa teremtett istenképzet útján, melyben a teremtő hatalom mellett megtalálja önmaga szilánkjait is. *Szekfü Gyula* a történet szellemének nagy ismerője írja : „A hatalom persze, amelytől e csodát várják, időnkint és pártállás szerint más és más nevet visel : egyszer Észnek vagy Szabadságnak, máskor Demokráciának vagy Liberalizmusnak, néha Kapitalizmusnak, később Anyagnak, Gazdaságnak, Kommunizmusnak hívják, de e különböző nevek alatt egyazon lényeg ismerhetünk fel : egy valami óriási mértékbe nőtt erőt, melynek az ő hívői oly sokféle és komplikált hatáskört és oly korlátlan működést tulajdonítanak, hogy az szinte már a földi korlátokból kinőve transcendens lényé, bálványá magosul csodálóinak szemei előtt. Ez az erő az emberi történet folyamában minden jónak és minden szépnek egyetlen kútforrása : ő alkot mindent, ami kívánatos és ő képes mindent alkotni . . . A történeti metódus szempontjait alkalmazva e jelenségre, kétségtelen, hogy itt a kauzalitásnak egy egészen jogosulatlan formája áll előttünk.“ Ez a filológiai szellemkultusz, a belőle fakadó ingerült reformhajlamokkal alapjaiban döngette meg az Egyház konstrukcióját.

És a tridenti zsinat nagy pápája mellett a Zarándoknak kellett jönnie, hogy visszaadja a lélek és szellem ősdisciplináit. És ma, az európai kultúra bomlásának és az európai lélek pusztulásának a tragikum beteljesülése felé közelgő fokán, milyen távoli és idegen a Loyolai Zarándok hangja és milyen kemény és szigorú az Omnia ad majorem Dei gloriam szelleme és mégis benne kell éreznünk az anyag nyűgétől és az önmaga kérdéseinek rendezetlenségéből földre szorított lélek szabadulásának egyetlen reális útját!

Amit örökül hagyott a világnak, életének szentségétől és alakjának történetiségétől áldottan küldve hozzánk üzenetét: a Lelkigyakorlatok és Jézus-társasága. Ezt a két időtlen szellemkolosszust a Zarándok lelke legragyogóbb darabjaiból faragta, sok ima, vigasztalás és szenvedés között. És bár szigorú és hatalmas jelleme a földi megdicsőülés minden formáját elhárította, Rómával együtt él és Társasága és Lelkigyakorlatai, amelyek a katolicizmus bevehetetlen bástyafalát őrzik, az ő lelkével írnak történelmet a XVI. század óta.

A Zarándok Társaságának egy késői szerzetes fia, Gyenis András S. J. írja róla: „... a letűnt négyszáz esztendő távolából tekintve, úgy látjuk, hogy emléke és működése nemcsak a múlté, hanem egyénisége élő valóság: példájával, Lelkigyakorlatai és Rendje által közöttünk él és munkálkodik. A földi elmúlás reá nézve a megdicsőülés kezdetét jelentette, mert azóta milliók és milliók merítenek szelleme kincseiből, a tőle kiinduló lelki áramlások pedig mindig szélesebb körökre hatnak és az anyag bilincseiből megszabadult alakja, mint a pusztában világító lángoszlop vezérli a tömegeket a lelkiség magaslatai felé“. És a lángoszlop az Isten erőiből fénylő lélek sugárzásával világít, tüzeiben szakadatlanul sugallva felénk az egyszerű Zarándok üzenetét: Omnia ad majorem Dei gloriam.

Jézus Társasága és a Lelkigyakorlatok ugyanannak a léleknek ugyanolyan intenzitású szeretetéből fakadtak és ennek a ténynek természetes következése belső összetartozásuk, amely lehetlenné teszi a lelki egység két alaprétegének különválasztását. A Jezsuita Rend a Lelkigyakorlatok szellemének törvényein épült és sine qua nonját veszítené el, ha a Lelkigyakorlatok értelmétől különváltan élne. A Rend legnagyobb ereje a Lelkigyakorlat, a lelkigyakorlatok szellemének cselekvése pedig a Renden keresztül nyeri legtisztább kifejezését az életformában. De míg a Lelkigyakorlat törvényei alapvetők és az ember ősprblémáit rendezik, tehát a Teremtő és teremtmény közti viszonyt, ember és világ viszonyát, az ember magatartásának örök mértékeit és szempontjait határozzák meg, addig Jézus Társasága az élő aktualitás, az örök törvények időszerű alkalmazása, helyesebben az örök Törvény és örök Időszerűség állandó kapcsolódásának formája. Mindkettőt közös szempont és célszerűség hatja át: Isten nagyobb dicsérete. Ez ad mozdíthatatlan állandóságot a Lelkigyakorlatok szellemének és ez hajtja csodálatos rúgékonyosságra ugyanannak a szellemnek megvalósítóit, akiknek soraiban diplomaták, hősök és szentek között az Isten felé vezető életforma minden változatosságát megtaláljuk.

Az Örökkévalónak állandó időszerűsítése Jézus Társaságának az a tulajdonsága, amely különös helyzetet biztosít számára a vatikáni egyetemesség védő- és hadállásain. A szegénység, tisztaság és engedelmesség fogadalma, amely a Jezsuita-rendet látszólag a legsúlyosabb emberi jogfosztással sújtja, olyan erőtámaszt ad hatóereje mögé, amely szervezetében csodálatosan megbont-hatatlanra teszi, cselekvőképességét és erejét pedig az emberileg alig megvalósítható eredmények eléréséig fokozza. Innen ered, hogy a „jezsuitizmus“ körül kavargó vélemények és irodalmi képletek a valóságtól sokszor teljesen idegen képzetszerűségben érzékelik a Jezsuita-rend szellemét és munkáit. Maga a Zarándok, aki Soto Domonkos gondolkodástanát, Szent Albert természetbölcséletét és Lombardiai Péter teológiáját tanulta, hosszú ideig raboskodik börtönben Figueroa püspök vizsgálati fogságában alaptalan vádak és gyanúsítások közt, melyek sokszor éppen az Egyház szerzetesei részéről érték tanításai miatt. Salamancában kifejezett rosszakarattal igyekeznek félremagyarázni tanításait, de hosszas vizsgálati fogságon kívül büntetéssel ártatlansága miatt nem tudják sújtani. Rendje azóta is számtalan támadás céltáblája lett. Az egyházon kívülállók — talán azt lehetne mondani — jobban értékelik a Rend egyházi kiválóságait, mint az Egyház keretén belül esők. Valahányszor alapjaiban igyekeznek megrengetni a római sziklát, feltétlenül első technikai kérdés a Jezsuiták sakkbantartása, vagy — ami a legbiztosabb — egyenes eltávolítása. Ezért kellett távoznia a Jezsuitáknak az európai politikának abban a kritikus éveiben, amikor a Vatikán hatalmának semmi szükségét nem látták. Ezért kelt útra *Pombal* híres levele és rágalomtömege és ezért kellett a Rendnek eltávoznia néhány esztendővel ezelőtt újra Spanyolországból, hogy a spanyol katolicizmus teljesen erővesztetté legyen és akadálytalanul vonulhasson keresztül rajta a forradalom.

A loyolai Zarándok lelkének őszinte megértése szükséges ahhoz, hogy az emberi értelem szervesen együtt érezze azokat a látszólag távoleső fogalmakat, amelyek ebben a vasból és mégis lélekből való szerkezetben egységgé teszik a Jezsuita élet paradoxonát, vagy inkább a mögötte lüktető isteni erőt, amely a nélkülözhető szegénységet krisztusi gazdagsággá, a tisztaság lemondását égi kielégültséggé és az engedelmesség kegyetlen alázatát isteni hősiességgé szenteli. S életformájukban újra és újra fölbukkannak a Zarándok Lelkigyakorlatának nyomai: a tökéletesség felé vezető út keresése, a Teremtő és teremtmény viszonyának lelki megítélése, a teremtmények használatának mértéke a tantum-quantum elmélet alapján és a tökéletesség érdekében való teljes lemondás: az indifferencia. Útjuk kétségkívül a szerzetesi tökéletesség útja és ezért a világi Istenkeresés számára távoli. De az elvek és a Szellem alapjelentése vitathatatlanul a világ számára készült és a Tűzszlop nyomában járó szerzetesek sora kétségkívül mindenki útját mutatja, négy évszázad óta változatlanul hordva a Zarándok üzenetét.